

h

Hoe de levens van Maria Montessori en Helen Parkhurst elkaar kruisten

René Berends

10

Aanhangers van het montessori- en daltononderwijs oordelen vaak over elkaars onderwijspedagogische uitgangspunten en praktijken. Daarbij baseren ze zich vaak op niet-onderbouwde overtuigingen en soms op halve waarheden en hardnekkige misverstanden, maar zelden op adequate informatie. In dit artikel beschrijft René Berends hoe de grondleggers van beide vormen van traditioneel vernieuwingsonderwijs, Maria Montessori en Helen Parkhurst, elkaars levens kruisten.

Op 3 december 1913 legt de oceaanstomer Cincinnati na een reis van twaalf dagen aan bij een pier in de haven van New York. De komst van Montessori (1870-1952) is in de dagen daarvoor breed uitgemeten in de pers. Het montessorionderwijs is een hype en naar Amerikaans gebruik is Montessori een ster. Haar ideeën en haar experimenten vinden in Amerika een rijke voedingsbodem. Duizenden mensen staan dan ook aan de kade 'la dottoressa' op te wachten. Fotoestellen flitsen. Journalisten verdringen zich om een eerste reactie op te tekenen als Montessori, met gevoel voor theater, de loopplank van het schip afloopt. Verschillende Amerikanen hebben Montessori al eerder in Rome bezocht en in 1913 haar eerste internationale cursus gevolgd; nadien zijn er in Amerika verschillende experimenten ontstaan. Montessori maakt zich daarover zorgen en vindt het dan ook de hoogste

tijd om zelf het land te bezoeken. In Carnegie Hall houdt Montessori in New York een lezing, die zij ondersteunt met filmbeelden van haar Casa dei Bambini. De bekende Amerikaanse pedagoog Dewey introduceert haar als 'de grootste vrouwelijke pedagoog in de geschiedenis'. Vanwege het succes wordt er zelfs in allerijl een tweede lezing gearrangeerd.

Helen Parkhurst (1886-1973) is dan net aangesteld aan de universiteit van Stevens Point in Wisconsin. Parkhurst is geen onbekende in het vernieuwingsonderwijs. Als 18-jarige start ze in 1904

een eigen experiment op een school op het platteland van Wisconsin. Dat experiment herhaalt ze in de jaren daarna, waarbij ze haar onderwijsideeën doorontwikkelt. Het nieuws van het bezoek van Montessori aan Amerika dringt ook door op de campus in Stevens Point. Later schrijft Parkhurst daarover: *'I wondered what Montessori knew about children that I did not know!'* Parkhurst neemt studieverlof op om in Rome deel te nemen aan de tweede internationale cursus. Parkhurst reist al in het begin van de kerstvakantie van 1913 Montessori achterna. Ze leest zich terdege in en

neemt zich voor Montessori open-minded aan te horen, om daarna te proberen haar ideeën en concepten te weerleggen vanuit haar eigen expertise. Maar daarvan komt weinig terecht. Parkhurst valt als een blok voor het genie en de persoon van de zestien jaar oudere Montessori. Ze houdt nauwgezet aantekeningen bij van de bijeenkomsten met Montessori en bouwt al gauw een vertrouwensband met Montessori op. Na haar verblijf in Rome reist Parkhurst in de zomer van 1914 Europa door. Maar als de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, gaat ze halsoverkop terug naar Amerika.

Glass class in Panama

Terwijl in 1915 in Europa de oorlog woedt, bezoeken in San Francisco maar liefst 21 miljoen mensen bezoeken de wereldtentoonstelling 'Panama Pacific International Exposition' (PPIE). In het Palace of Education houdt Montessori verschillende lezingen en geeft zij scholingen. Parkhurst helpt Montessori bij de inrichting van een montessorimodelklasje. Als blijkt dat Montessori het klasje zelf niet kan leiden - ze spreekt onvoldoende Engels - verzoekt ze Parkhurst opnieuw verlof aan te vragen om leiding te gaan geven aan de demonstratieklas.

The 'glass class' op de PPIE is een enorm succes. Dagelijks zijn er honderden bezoekers, die op een tribune het montessoriklasje achter glas kunnen aanschouwen. Door een open dak dat slechts met doek is afgezet, kan iedereen de interactie tussen de leidster en de kinderen volgen.

Na afloop van de tentoonstelling gaat Parkhurst terug naar Stevens Point. Montessori moet terug naar Europa. Ze is echter bang dat het enthousiasme voor haar ideeën in Amerika zal weggebben. Montessori vraagt daarom aan Parkhurst ontslag te nemen en om haar vervanger in Amerika te worden. Parkhurst stort zich met volle energie op de verspreiding van het gedachtegoed. Ze reist het immense land door om de stichting van scholen te ondersteunen, nieuwe initiatieven te begeleiden en nieuwe leidsters op te leiden. Daarvoor zet ze ook een montessorilerarenopleiding op en beheert

ze de financiële belangen van Montessori. Liefkozend noemt Montessori Parkhurst 'Margherita', naar een prachtig schilderij van Rafael van een madonna met kind.

Verwijdering

De afstanden in het land zijn echter te groot, de ideeën te divers. Er ontstaan meningsverschillen tussen de verschillende initiatiefgroepen. Bovendien is Montessori zelf weinig flexibel en strak in haar aansturing. Parkhurst vindt haar zelfs te dogmatisch. Een aantal keren is zij ook teleurgesteld dat Montessori een bezoek aan Amerika afzegt. In 1917 gaat Amerika deelnemen aan de Eerste Wereldoorlog en wordt het Italië van Montessori een vijand van het land. Ook financieel zijn er problemen.

Parkhurst loopt tegen haar grenzen aan. Ze is inhoudelijk deskundig, een geweldige leraar en een groot inspirator, maar niet een geweldige organisator. Langzamerhand glipt haar de organisatie uit handen en droomt ze ervan om haar eigen onderwijsexperimenten weer op te zetten. In 1918 klappt de zaak. Veel gulle gevers stoppen hun bijdrages aan de experimenten en Parkhurst neemt ontslag, wat verkeerd valt bij Montessori. De hype van het montessorionderwijs in Amerika is over. De experimenten stoppen. In 1919 pakt Parkhurst in New York, in een van de voormalige montessorischooltjes, de draad van haar eigen experimenten weer op. Deze 'Children's University' zal uitgroeien tot de latere New York Dalton School. Vanuit deze school zal het daltononderwijs zich in de jaren twintig en dertig over de wereld verspreiden.

In de jaren '40 - Parkhurst is dan al directeur-af op haar daltonschool - verschijnen er artikelen in de Amerikaanse pers over de oprichting van de 'eerste' montessorischolen in de VS. Parkhurst klimt in de pen. Het is haar eer te na, dat er over de 'eerste' montessorischolen gesproken wordt en ze vertelt over haar betrokkenheid bij Montessori van zo'n twintig jaar daarvoor. Ze pakt dan ook weer het advieswerk op bij scholen die het montessorigedachtegoed willen invoeren.

Parkhurst in Nederland

In 1952 bezoekt Parkhurst Nederland. Ze is bij de opening van de Helen Parkhurstschool in Rotterdam en geeft drie lezingen in het land. Bij een van de lezingen is Mario Montessori aanwezig. Hij kent Parkhurst nog uit 1915, toen hij - als jongen - aan de zijde van moeder mee was naar Amerika. Van hem hoort zij dat Maria Montessori op sterven ligt. Een bezoek zit er niet meer in. Parkhurst moet een vlucht halen op Schiphol. Ze stuurt nog een boeket. Concluderend zou je kunnen zeggen dat de ontmoeting met Montessori van Parkhurst een leerling van haar maakt, een discipel, haar vertegenwoordiger. Maar evenzo kan je concluderen dat de kennismaking ervoor zorgt dat Parkhursts zelfstandige ontwikkeling er tijdelijk door wordt verstoord en wel door wat Marjan Schwegman noemt 'een hevige verliefdheid'. Parkhurst zelf noemt zich, aan het eind van haar leven en terugkijkend op haar carrière, toch vooral een discipel van Montessori.

René Berends is docent aan de pabo van Saxion in Deventer en onderzoeker in het lectoraat Vernieuwingsonderwijs. Hij is daltonopleider voor de Nederlandse Dalton Vereniging (NDV) en als docent betrokken bij de montessori- en daltontrack van de master Leren & Innoveren bij Saxion. In het verleden was hij schoolbegeleider op verschillende montessorischolen in regio Oost. Berends heeft onder andere een biografie over Helen Parkhurst geschreven. NB Dit artikel verschijnt ook in de Nieuwsbrief van de NDV.